

Sygn. akt II CNP 46/19

POSTANOWIENIE

Dnia 6 maja 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 6 maja 2020 r.,
skargi W. S.

o stwierdzenie niezgodności z prawem
prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Ł.
z dnia 25 kwietnia 2018 r., sygn. akt III Ca (...), wydanego
w sprawie z powództwa W. S.
przeciwko P. Spółce Akcyjnej z siedzibą w L.
o zapłatę,

1) odrzuca skargę;

**2) odstępuje od obciążenia powódki kosztami postępowania
na rzecz strony pozwanej.**

UZASADNIENIE

Powódka W. S. 19 kwietnia 2019 r. wniosła o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Ł. z 25 kwietnia 2018 r. w sprawie przeciwko P. SA w L. o zapłatę odszkodowania za bezumowne korzystanie przez pozwanego z nieruchomości powódki na cele przesyłowe, którym to wyrokiem Sąd Okręgowy w Ł. oddalił apelację powódki od oddalającego powództwo wyroku Sądu Rejonowego w Z. z 18 grudnia 2017 r.

Powódka zarzuciła, że zaskarżony wyrok został wydany z naruszeniem: - art. 232 zdanie drugie, art. 382, 322 k.p.c. w związku z art. 6 k.c. przez błędną

ocenę, że powódka nie sprostала ciężarowi dowodu w sprawie w związku z niezłożeniem wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego, - art. 21 ust. 1, art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 1 Protokołu nr 1 do konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4 listopada 1950 r. w związku z art. 91 ust. 1 i 2 Konstytucji przez nieudzielenie pomocy powódce w uzyskaniu ochrony przysługującego jej prawa własności; - art. 316 w związku z art. 378 § 1 i art. 385 § 4 k.p.c. przez pominięcie argumentu powódki, że uzyskała prawomocne zasądzenie odszkodowania za bezumowne korzystanie z jej nieruchomości przez pozwanego za wcześniejszy okres niż ten, którego dotyczyło oddalone powództwo; - art. 230, art. 231 k.p.c. w związku z art. 6 k.c. przez niesłuszne uznanie za konieczne wykazania okresu, przez który pozwany korzystał z jej nieruchomości; - art. 365 § 1 k.p.c. w związku z art. 6 k.c. przez niesłuszne uznanie, że w sprawie konieczne było wykazanie szerokości pasa gruntu na nieruchomości powódki zajętego przez pozwanego.

Powódka stwierdziła, że w następstwie wydania zaskarżonego wyroku została jej wyrządzona szkoda w wysokości 576 zł, odpowiadająca wysokości jej nieuwzględnionych roszczeń odszkodowawczych, liczonych tą samą metodą i z odwołaniem się do tych samych stawek, które sądy zastosowały w sprawie zakończonej zasądzeniem na rzecz powódki odszkodowania.

Powódka oświadczyła, że wzruszenie zaskarżonego wyroku przy wykorzystaniu innych środków zaskarżenia, takich jak skarga kasacyjna lub skarga o wznowienie postępowania nie było możliwe.

Pozwany wniósł o odrzucenie skargi.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z art. 424¹ § 1 k.p.c. wynika, że jedną z przesłanek dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest wyczerpanie przez skarżącego wszystkich stawianych do dyspozycji przez system prawny mechanizmów (środków prawnych) umożliwiających korektę niezgodnego z prawem prawomocnego wyroku przez jego zmianę bądź uchylenie. Rozwiązanie to jest wyrazem subsydiarnego charakteru skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jako nadzwyczajnego środka prawnego,

który nie służy uchyleniu albo zmianie prawomocnego orzeczenia, lecz inicjuje tylko pierwszą fazę postępowania zmierzającego do realizacji odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa z tytułu wydania niezgodnego z prawem prawomocnego orzeczenia sądu (art. 417¹ § 2 k.c. w związku z art. 77 ust. 1 Konstytucji). Odpowiedzialność ta może aktualizować się tylko wówczas, gdy poszkodowany uczynił wszystko celem wyeliminowania źródła szkody. Dopiero bezskuteczność dostępnych narzędzi procesowych lub ich brak może - w wypadku wystąpienia szkody - uzasadniać roszczenie o jej naprawienie, a tym samym dopuszczalność skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (por. druk sejmowy IV kadencji Sejmu nr 2696, pkt 4; postanowienia Sądu Najwyższego z 30 sierpnia 2018 r., III CNP 9/18, OSNC 2018, nr 12, poz. 121, i z 20 grudnia 2018 r., III CNP 19/18, nie publ.).

Wymaganiem, które ustawodawca przewidział w art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c., stanowiącym element konstrukcyjny skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, jest wykazanie niemożności wzruszenia zaskarżonego nią wyroku w drodze innych środków prawnych. Niemożność zmiany lub uchylenia zaskarżonego prawomocnego wyroku w drodze innych środków prawnych jako przesłanka dopuszczalności skargi musi istnieć zarówno w przeszłości, jak i w chwili oceny dopuszczalności skargi (*verba legis* „zmiana lub uchylenie tego wyroku (...) nie było i nie jest możliwe”). Oznacza to, że skarga jest niedopuszczalna wtedy, gdy zmiana lub uchylenie wyroku było możliwe w przeszłości i nadal jest możliwe w chwili oceny dopuszczalności skargi, wtedy, gdy zmiana lub uchylenie wyroku było możliwe w przeszłości, ale nie jest możliwe w chwili oceny dopuszczalności skargi (wyjątek w tym zakresie przewiduje art. 424¹ § 2 k.p.c.) oraz wtedy, gdy zmiana lub uchylenie wyroku nie było możliwe w przeszłości, ale jest (stało się) możliwe w chwili oceny dopuszczalności skargi.

Na mocy ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r., poz. 5 ze zm., dalej jako: „u.SN”) ustawodawca do systemu prawnego wprowadził skargę nadzwyczajną - nowy nadzwyczajny środek zaskarżenia, o szerokich podstawach, obejmujących m.in. naruszenie zasad, wolności i praw określonych w Konstytucji oraz rażące naruszenie prawa przez błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie (art. 89 § 1 u.SN). Skarga ta może być wniesiona

w terminie 5 lat od uprawomocnienia się orzeczenia (art. 89 § 3 u.SN), a w okresie 3 lat od dnia wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym może służyć podważaniu prawomocnych orzeczeń sądowych wydanych przed wejściem tej ustawy w życie, lecz po dniu 17 października 1997 r. (art. 115 § 1 u.SN). Ustanowiono zatem kolejny instrument prawny pozwalający na uchylenie lub zmianę prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego kończącego postępowanie w sprawie (art. 89 § 1 w związku z art. 91 § 1 u.SN), obejmujący także - we wskazanych granicach czasowych - orzeczenia, które uprawomocniły się przed wejściem w życie ustawy o Sądzie Najwyższym, tj. przed dniem 3 kwietnia 2018 r.

W następstwie uwzględnienia skargi nadzwyczajnej dojść może do zmiany lub uchylenia objętego nią orzeczenia (art. 91 § 2 u.SN) ewentualnie - w określonych wypadkach - do stwierdzenia wydania tego orzeczenia z naruszeniem prawa (art. 89 § 4 i art. 115 § 2 u.SN).

Wprowadzenie skargi nadzwyczajnej ma znaczenie dla dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, w szczególności w odniesieniu do orzeczeń, które - jak orzeczenie zaskarżone przez powódkę - uprawomocniły się w dniu 3 kwietnia 2018 r. lub po tym dniu. Skoro wprowadzono dodatkową, nieprzewidzianą wcześniej, gwarancję zgodności z prawem orzeczeń sądowych, otwierając drogę do zmiany lub uchylenia wadliwego orzeczenia poza trybem skargi kasacyjnej i skargi o wznowienie, to korzystanie z niej - na równi ze skorzystaniem ze skargi kasacyjnej i skargi o wznowienie - musi wyprzedzać dochodzenie ewentualnej odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa. Gwarancja ta zakłada możliwość usunięcia źródła szkody w postaci wydania orzeczenia, co może uczynić odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa bezprzedmiotową (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 30 sierpnia 2018 r., III CNP 9/18, OSNC 2018, nr 12, poz. 121, i z 20 grudnia 2018 r., III CNP 19/18, nie publ.).

Oceny tej nie zmienia okoliczność, że wyłączna legitymacja do wniesienia skargi nadzwyczajnej przysługuje podmiotom określonym w art. 89 § 2 u.SN. Strona nie może wprowadzić wniesić skargi nadzwyczajnej samodzielnie, jednak może zwrócić się do legitymowanego podmiotu o jej wniesienie

(por. w odniesieniu do Prokuratora Generalnego § 335a - 335m rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 7 kwietnia 2016 r. - Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, jedn. tekst: Dz. U. z 2017 r., poz. 1206). Wystąpienie do uprawnionego podmiotu nie obliguje go do wniesienia skargi, aktywność ta jest jednak nieodzowna, gdyż strona czyni w ten sposób zadość wymaganiu wykorzystania wszelkich dostępnych dla niej prawnych mechanizmów służących wzruszeniu prawomocnego orzeczenia, co warunkuje dopuszczalność skargi o stwierdzenie jego niezgodności z prawem i uruchomienie odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa. Negatywna ocena podmiotu uprawnionego do wniesienia skargi nadzwyczajnej i wynikająca z niej obiektywna niemożność – z punktu widzenia strony – uchylenia lub zmiany prawomocnego orzeczenia w drodze skargi nadzwyczajnej, otwiera drogę do żądania stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 30 sierpnia 2018 r., III CNP 9/18, OSNC 2018, nr 12, poz. 121 i z 20 grudnia 2018 r., III CNP 19/18, nie publ.).

O subsydiarnym charakterze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w stosunku do skargi nadzwyczajnej przesądza nie tylko to, że jest ona dopuszczalna tylko wtedy, gdy zmiana lub uchylenie orzeczenia w drodze innych środków prawnych nie było i nie jest możliwe, podczas gdy druga skarga zmierza głównie do zmiany lub uchylenia orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 30 listopada 2018 r., I CNP 43/17, nie publ.), ale również treść art. 89 § 4 i art. 115 § 2 u.SN. Przepisy te przewidują - w określonych w nich wypadkach - zaniechanie uchylenia lub zmiany orzeczenia przez Sąd Najwyższy rozpoznający skargę nadzwyczajną, mimo jego nieprawidłowości, i poprzestanie na stwierdzeniu wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa. W tych zatem wypadkach skarga nadzwyczajna wypełnia funkcje zbieżne z funkcjami skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, gdyż otwiera drogę do realizacji odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa, przy zachowaniu kwestionowanego orzeczenia w obrocie prawnym. Inicjowane skargą nadzwyczajną postępowanie przed Sądem Najwyższym staje się wtedy jednym z postępowań, o których mowa w art. 417¹ § 2

zdanie pierwsze k.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 20 grudnia 2018 r., III CNP 19/18, nie publ.).

Skarga nadzwyczajna jest z kolei niedopuszczalna, gdy orzeczenie, przeciwko któremu skarga ta ma być skierowana, może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia (art. 89 § 1 *in fine* u.SN). W grupie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia, o których mowa, nie mieści się skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, skoro nie zmierza ona do zmiany lub uchylecia zaskarżonego orzeczenia i w związku z tym jej kwalifikacja do kategorii środków zaskarżenia w ogólności jest wątpliwa (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 30 listopada 2018 r., I CNP 43/17, nie publ.).

W okolicznościach sprawy skarżąca 19 kwietnia 2019 r. złożyła skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku z 25 kwietnia 2018 r. i nie zawarła w skardze wyводу objaśniającego, czy wystąpiła do uprawnionego organu o wniesienie na jej rzecz skargi nadzwyczajnej w sprawie i w jaki sposób wniosek został oceniony. Skoro skarżąca może wystąpić z wnioskiem do jednego z organów określonych w art. 89 § 2 u.SN o złożenie skargi nadzwyczajnej od wyroku z 25 kwietnia 2018 r., to jej skarga jako niedopuszczalna podlega odrzuceniu (art. 424⁸ § 2 k.p.c.).

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji. O kosztach postępowania należnych pozwanemu Sąd Najwyższy orzekł stosownie do art. 102 w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c., a uwzględnił przy tym sytuację osobistą powódki, na którą powołała się w skardze oraz przedmiot skargi i przyczyny jej odrzucenia.

jw